

BARNBOKSLUT 2019

Innehåll

1	Inledning	3
2	Sammanfattning	3
3	Styrning, ledning och struktur	4
4	Kunskap om barnkonventionen.....	5
4.1	Barnrättspiloter	5
4.2	Information till verksamheter, ledningspersoner samt utbildning till förtroendevalda	7
4.3	Webbutbildning.....	7
5	Kunskap om barns levnadsvillkor, förebyggande insatser och samverkan.....	7
5.1	Enheten för folkhälsa	7
5.2	Statistik.....	8
5.2.1	Klassifikation av vårdåtgärder - KVÅ	8
5.3	Föräldraskapsstöd	9
5.3.1	Mödrahälsovårdsenheten	9
5.3.2	Barnhälsovårdsenheten	9
5.4	Exempel på andra förebyggande insatser	9
5.4.1	Vuxenpsykiatri.....	10
5.5	Samverkan.....	10
5.5.1	Processöversyn psykisk ohälsa	11
5.5.2	Regional samordning för elevhälsan	11
6	Verksamhetsnära barnrättsarbete.....	11
6.1	Barn- och ungdomskliniken	12
6.2	Barn och ungdomshälsan BUH	12
6.3	Barn- och ungdomspsykiatri BUP	13
6.4	Ungdomsmottagningen UM.....	15
6.5	Folktandvården FTV	15
6.6	Habiliteringscentrum HAB.....	15
6.7	Hjälpmiddelscentrum HMC.....	16
6.8	Kollektivtrafikförvaltningen KTF	17
6.9	Kulturen.....	17
6.10	Barns rätt att komma till tals och framföra sina åsikter (artikel 12)	18
6.10.1	Fastighet.....	18
6.10.2	Patientnämndens kansli	18

1 INLEDNING

Alla som arbetar i offentlig verksamhet ska arbeta enligt gällande lagar och ratificerade konventioner. Barns mänskliga rättigheter formulerades i ett lagligt dokument för första gången år 1989 när FN antog konventionen om barnets rättigheter som gäller varje människa under 18 års ålder. Sverige var ett av de första länderna att ratificera konventionen år 1990, år 2010 antog vi en nationell strategi för att stärka barnets rättigheter och den 1 januari 2020 blir konventionen svensk lag.

Ett minimum är att känna till de fyra grundläggande principerna;

Artikel 2: Lika rättigheter och ickediskriminering

Artikel 3: Beakta och bedöma barnets bästa

Artikel 6: Barnets rätt till liv och utveckling

Artikel 12: Barns rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade utifrån ålder och mognad.

Barn har enligt barnkonventionen rättigheter inom alla livs- och samhällsområden. Hit hör medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt rätten till skydd. Anledningen till att Sverige nu vill stärka barnrätten beror på att vi, trots de ansträngningar som gjorts under den senaste 29 åren, fortsatt uppvisar brister på att tillgodose barnets rättigheter. De flesta vuxna vill barn väl men mycket arbete återstår och inte minst en attitydförändring för att erkänna barn som egna individer med egna rättigheter. Det måste också finnas strukturer för att möjliggöra att barn kommer till tals och blir beaktade för sina åsikter utifrån ålder och mognad.

Drygt 20% av länets invånare är barn men med de demografiska förändringar vi ser framöver kommer andelen barn och unga att öka i samhället.

2 SAMMANFATTNING

I Barnbokslutet redovisas vad regionen har åstadkommit fram till och under 2019 inför att barnkonventionen blir lag 1 januari 2020. Det pågår både övergripande, verksamhetsnära insatser och samverkan för ett barnrättsbaserat arbete. Det är ett långsiktigt arbete som kommer att fortsätta utvecklas över tid.

Kunskapshöjande insatser sker på alla nivåer i regioner. Förtroendevalda, ledning, och medarbetare har fått möjlighet att delta i olika informations- och utbildningsinsatser. Medarbetare som utbildats inom Hälso- och sjukvård samt Tandvård och som aktivt arbetar som Barnrättspiloter uppgår till 89 stycken.

Inom hälso- och sjukvårdens verksamheter som riktar sig till målgruppen barn och unga pågår flera aktiviteter för att arbeta mer barnrättsbaserat. Barn- och ungdomskliniken har bland annat gått med i nätverket Barnanpassad vård och påbörjat en verksamhetsgenomlysning. Barn- och ungdomshälsan samt Barn- och ungdomspsykiatrien arbetar med att fånga upp målgruppen med psykisk ohälsa och har fortsatt höga remissinflöden.

Ett sätt att tidigt fånga upp barn som annars riskerar psykisk ohälsa är bland annat genom ett väl fungerande föräldraskapsstöd. Även tidiga och samordnade insatser i samverkan främjar barns hälsa därför har Region Västmanlands koncernledning tillsammans med länets kommunchefer, socialchefer och skolchefer beslutat att en processöversyn rörande barn, ungdomar och unga vuxna – psykisk ohälsa ska starta 2020. Verksamheter inom hälso- och sjukvården som har vuxna patienter som målgrupp är en viktig länk i arbetet med att uppmärksamma barn som närstående då den gruppen utgör en riskgrupp för psykisk ohälsa både under barndomen men även senare i livet.

Kulturverksamhet för och med barn och unga prioriteras på många sätt och flera olika evenemang riktade till barn och unga har genomförts under 2019. Kollektivtrafiken har genomfört en undersökning om hur det är att vara barn och använda kollektivtrafik.

3 STYRNING, LEDNING OCH STRUKTUR

Det måste finnas organisatoriska förutsättningar för att säkerställa genomförandet av barnkonventionen. I det ingår övergripande styrdokument om hur rättigheterna ska genomföras, att prioriteringar görs i budget- och bokslutsprocesser för att synliggöra satsningar, att det finns funktioner som bevakar och driver på genomförandet på olika nivåer, att det finns systematiska arbetssätt och metoder för hur barnrättsarbetet ska genomföras och utvecklas, att det finns en god samverkan mellan förvaltningar, verksamheter och externa aktörer samt ett system för att följa upp barnrättsarbetet på olika nivåer i organisationen.

Under året har barnrättsperspektivet lyfts.

- Regionplan och budget 2018 - 2020 " Regionen vill stärka och utveckla arbetet inom området mänskliga rättigheter. Regionen ska vara ett föredöme och som samhällsaktör driva och leva upp till innehållet i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Detta görs genom att fortsätta att implementera synsätt inom regionens verksamheter utifrån FN:s barnkonvention och genomföra aktiviteter utifrån regionens program för Barnkonventionen, ger regionen barnen bästa möjliga förutsättningar inom de områden regionen kan påverka"
- Region Västmanlands Hållbarhetsstrategi 2020 - 2030, Målområde 2, Inriktningsmål 3 " Vi har ett medvetet barnrättsperspektiv i våra verksamheter och utgår från barnets bästa i frågor som direkt eller indirekt berör barn.
- I processen i framtagandet av den regionala utvecklingsstrategin

I Region Västmanland tas dagligen beslut, på olika nivå, som direkt eller indirekt påverkar barn. Beslut ska i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa och konsekvenser som påverkar ett enskilt barn, en grupp barn eller alla barn, på kort eller lång sikt, ska tydliggöras i beslutet. För att säkerställa att beslut och åtgärder som rör barn direkt eller indirekt bottnar i barnets bästa finns nu en skrivelse i ärendemallen. Det kommer även att tas fram en instruktion och mall som stöd för

det arbete under 2020. RS/RF sekretariat kommer framöver att ha en betydande roll att tillse att det gjorts prövning av barnets bästa.

Ett exempel på hur barnrättsperspektivet används är Regionens Tandvårdsenhet som arbetar utifrån ett beställaruppdrag. I de avtal, överenskommelser, vårdprogram och upphandlingsunderlag som Tandvårdsenheten är delaktig i har vi under 2019 arbetat med att förtydliga kravet på att leverantörer, med avtal med Region Västmanland, ska utföra sitt arbete i enlighet med barnkonventionen genom att aktivt och fortlöpande ha ett barnrättsperspektiv, i alla beslut och aktiviteter som direkt eller indirekt påverkar barn.

Region Västmanlands Barnrättsstrateg är placerad i verksamheten Hållbarhet inom Regional utvecklingsförvaltning (tidigare Centrum för regional utveckling). Strategen har under 2019 informerat, utbildat och samverkat både internt och externt.

- Deltagit i regionens Barn och unga nätverk
- Deltagit i nätverket för föräldraskapsstöd
- Deltagit i samverkansgrupp med Västerås Stads barnpilotverksamhet
- Deltagit i SKR:s barnrättsnätverk för regioner
- I samverkan med Barnombudsmannen, Länsstyrelsen i Västmanland och Västerås Stad anordnat en dag om barnkonventionen

4 KUNSKAP OM BARNKONVENTIONEN

Kompetenshöjande insatser för att kunna tillämpa barnkonventionen är en förutsättning för att stärka barnets rättigheter i organisationen i enlighet med artikel 42. Förutom baskunskap behövs också förutsättningar att behålla och utveckla kunskapen.

4.1 Barnrättspiloter

Sedan 2016 har Region Västmanland en tvådagarsutbildning riktad till medarbetare inom Hälso- och sjukvård samt tandvård. Utbildningen innehåller kunskap om barnkonventionen, annan lagstiftning som styr vården, exempel på hur barns rättigheter kan tillgodose i praktiken samt gemensamma och egna reflektioner över hur det nuvarande arbetet i den egna verksamheten ser ut och påbörja tankar om ett förändringsarbete. Efter utbildningen ska den så kallade Barnrättspiloten tillsammans med sin chef ansvara för att informera övriga kollegor om vikten av att arbeta barnrättsbaserat utifrån barnkonventionen och gällande lagstiftning. Tillsammans ska utvecklingsarbetet fortsätta i den egna verksamheten.

21 nya barnrättspiloter utbildades 2019. Det allmänna omdömet och kommentarer från kursutvärderingen (alla svarade inte);

ALLMÄNT SETT, VILKET ÄR DITT OMDÖME OM UTBILDNINGEN?

Mycket bra	Bra	Medel	Mindre bra	Inte bra
12	8			

"Att få en grund att luta sig mot i arbetet och känna till vad barnkonventionen är och innebär"

"Att få träffa olika verksamheter och diskutera"

"Det bästa med utbildningen var att ha barnfokus i två dagar"

"Svårigheter att få in barn på agendan på arbetsplatsen"

"Att aldrig tveka att göra en orosanmälan om misstanke finns att ett barn far illa"

"Att barnens röst är viktig, att man måste lyssna på vad barnen har att säga, de är lika mycket människor som vi vuxna med rätt till sina åsikter"

"Det här är bara början och jag tar med mig ett helt annat tänk mot vad jag hade innan"

"Det finns hela tiden förbättringsområden, det går aldrig att vara nöjd"

2019 fanns sammanlagt 89 stycken aktiva Barnrättspiloter varav fem män.

Bedömningstandläkare	1	Psykolog	3
Beteendevetare	1	Sjuksköterska	35
Enhetschef	3	Skötare/undersköterska	19
Familjebehandlare	1	Specialpedagog	1
Handläggare	1	Systemförvaltare	1
Klinikchef	1	Tandhygienist	3
Kurator	16	Utvecklingsstrateg	1
LSS-handläggare	1	Övertandläkare	1

Barnrättspiloterna ingår i ett nätverk som träffas 4 gånger/år. Förutom information från nationellt håll och om regionens barnrättsarbete ingår fördjupning med både interna och externa föreläsare. Ämnen under 2019;

- Regional elevhälsosamordning
- Stödgrupper för barn via "Stationen" Västerås Stad
- Introduktion i jämställdhet och normkritik
- Presentationer av interna verksamheters barnrättsarbete
- Introduktion i våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

I december bjöds barnrättspiloterna och deras chefer in till en eftermiddag för att höja kunskapen om vad bland annat en prövning av barnets bästa innebär.

Flera medarbetare har under åren även gått Västerås Stad utbildning till Barnpilot. Utbildningen bedrivs av Västerås stad i nära samverkan med Polisen och representanter från Region Västmanland. Verksamheter som deltar är bland annat barnhälsovården, barn och ungdomspsykiatri, mödrahälsovården och vuxenpsykiatri.

4.2 Information till verksamheter, ledningspersoner samt utbildning till förtroendevalda

Regionens barnrättsstrateg har bjudits in av olika verksamheter för att informera om regionens barnrättsarbete. Vid dessa tillfällen har det ofta funnits möjlighet till frågor och reflektion utifrån den egna verksamheten.

Det har anordnats två informationstillfällen om prövning av barnets bästa till tjänstepersoner inom olika förvaltningar.

För att få en grundläggande förståelse för vilket åtagande förtroendevalda har bjöd regionfullmäktiges ordförande in alla ledamöter att delta vid ett av två möjliga tillfällen å tre timmar under hösten. Även den politiska samverkansgruppen barn och unga förlängde ett av sina möten för att få samma grund. Kunskap om bland annat barnets rättigheter enligt grundprinciperna och andra styrande artiklar i barnkonventionen ingick samt vad det innebär att göra en prövning av barnets bästa inför beslut.

4.3 Webbutbildning

På regionens utbildningsplattform Kompetensplatsen kan alla regionanställda gå webbutbildningen *Barnets rättigheter enligt barnkonventionen* som utformats av Barnombudsmannen. Det pågår även ett arbete med en webbutbildning som berör Prövning av barnets bästa och beräknas vara färdig i början av 2020.

5 KUNSKAP OM BARNS LEVNADSVILLKOR, FÖREBYGGANDE INSATSER OCH SAMVERKAN

Kunskap om barns levnadsvillkor måste ligga till grund för allt barnrättsarbete. Det innebär att regelbundna kartläggningar görs med hjälp av både kvantitativa och kvalitativa undersökningar samt insamling av relevant statistik. En viktig del i arbetet är att involvera olika grupper av barn som får göra sina röster hörda.

Den insamlade kunskapen ska analyseras och användas för att synliggöra barnrättsliga utmaningar i regionen för att kunna prioritera när flera intressen behöver tillgodoses för att kunna fatta bra beslut. En utmaning är att identifiera enskilda barn eller särskilda grupper som behöver stärkta rättigheter.

En strävan ska vara att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och ge det enskilda barnet bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling.

5.1 Enheten för folkhälsa

Undersökningen Liv och hälsa ung riktar sig till länets elever i årskurs sju och nio samt till gymnasieskolans årskurs två ger aktuell kunskap om ungas hälsa, livsvillkor och levnadsvanor. I enkäten som arbetats fram under 2019 inför undersökningen 2020 har frågor om vilket bemötande barn anser sig få i vården tillkommit samt frågor om barnkonventionen och om barn känner till sina rättigheter. En grupp elever har varit delaktiga i arbetet och lämnat synpunkter på frågor, ordval och eventuella förbättringar i den kommande enkäten. Resultaten från undersökningen ska användas till att;

- Öka kunskapen om ungas behov och synliggöra deras livssituation

- Ge resultat som kan fungera som ett beslutsunderlag för att kunna ta informerade och välgrundade beslut som rör insatser och åtgärder för unga
- Bidra till forskning om ungas hälsa

År 2017 gjordes den senaste undersökningen som visade att andelen killar och tjejer som mår bra eller mycket bra har minskat jämfört med 2014. Förändringen är som mest påtaglig bland tjejer. Efter undersökningen 2020 kommer nya resultat att kunna presenteras.

I syfte att förbättra den psykiska hälsan har arbetet med att implementera YAM i skolornas årskurs 8 fortsatt. Beslut har också tagits att Ungdomsmottagningen tar över uppdraget från mars 2020.

Metoden SIM är under utveckling och syftar till att främja ungdomars psykiska hälsa. Genom lösningsfokuserade gruppsamtal väljer ungdomar själva sina teman, vad de vill träna och utveckla vidare.

Under våren 2019 testades metoden på tre gymnasieskolor och visade lovande resultat. Medel har nu erhållits för vidare metodutveckling samt testning på ytterligare skolor i Västerås och i Eskilstuna som kommer att ske under hösten 2021.

5.2 Statistik

5.2.1 Klassifikation av vårdåtgärder - KVÅ

KVÅ koder som är relevanta kopplade till barns rätt att få stöd och skydd enligt SOL 14 kap 1§ om barn misstänks fara illa rättigheter samt barn som närstående HSL 5 kapitlet §7 kodas i patientjournal. Statistiken nedan visar registrerade åtgärds-koder inom Hälso- och sjukvården samt Folk tandvården.

ANTAL KVÅ-KOD GD008 (OROSANMÄLAN)								
VS/PPHV	VS/PPHV	VS/PPHV	VS/PPHV	Intraprenad	FTV	FTV	FTV	FTV
2016	2017	2018	2019	+ privat primärvård	2016	2017	2018	2019
82	135	221	337	92	67	90	75	98

KVÅ-KOD	VS/PPHV 2016	VS/PPHV 2017	VS/PPHV 2018	VS/PPHV 2019	INTRAPRENAD + PRIVAT PRIMÄRVÅRD 2019
DU055 (samtal med vuxen om barns behov av information)	52	77	88	172	2
DU056 (samtal med vuxen och barn)	13	11	11	47	0
DU057 (samtal med enbart barn)	6	2	6	13	0

5.3 Föräldraskapsstöd

Föräldrar har det yttersta ansvaret för sina barns uppfostran och utveckling enligt konventionens artikel 5 och 18. Därför är en av de viktigaste förebyggande insatserna att ge ett gott universellt och vid behov ett individuellt föräldraskapsstöd. Enligt forskning vet vi att delaktighet av båda föräldrarna i den tidiga omvårdnaden får föräldrar att över tid engagera sig gemensamt i barnet. Därför är personalens bemötande inom både mödravården och barnhälsovården av stor betydelse för barnets fortsatta optimala utveckling.

Det pågår olika insatser för ett förbättrat föräldraskapsstöd tillsammans med representanter från bland annat Länsstyrelsen, Barnhälsovårds- och Mödrahälsovårdsenheten, Familjecentralerna och Centrum mot våld. Verktuget "En förälder blir till" är baserat på forskning och innehåller inspirationsexempel och reflektionsfrågor utifrån fyra områden om jämställt föräldraskap, stjärnfamiljer, kulturell medvetenhet och psykisk hälsa. Materialet har presenterats i både kommunala verksamheter och i regionen och Familjecentralerna, där de finns i länet, vill utveckla arbetet i enlighet med verktuget.

5.3.1 Mödrahälsovårdsenheten

Barnmorskor arbetar sedan lång tid med att ställa frågan om våldsutsatthet till alla gravida utifrån både ett folkhälso- och barnrättsperspektiv. 2019 påbörjades ett arbete för att under 2020 implementera ett nytt arbetssätt som ska identifiera riskfaktorer och psykisk ohälsa tidigt i graviditeten. För att stärka barnmorskornas arbete med ett jämställt föräldraskap utifrån barnets bästa har enheten fått stöd av regionens jämställdhetsstrateg och barnrättstrateg.

5.3.2 Barnhälsovårdsenheten

Barnhälsovårdens mål är att främja barns hälsa- och utveckling, förebygga ohälsa samt tidigt identifiera och initiera åtgärder vid problem. Insatserna syftar till att stödja och aktivera föräldraskapet och skapar gynnsamma förutsättningar för en allsidig utveckling hos alla barn. Individuellt utformad hjälp erbjuds barn och föräldrar som löper en större risk att drabbas av ohälsa eller som har nedsatt hälsa.

Enskilt samtal med den födande föräldern har länge gjorts enligt EPDS (Edinburgh Postnatal Depression Scale) för att fånga upp eventuell nedstämdhet. Nu införs även föräldrasamtal med den icke födande föräldern.

Alla barn som föds i länet får en gåvobok i samverkan med biblioteken. Under 2019 har samarbete med regionens mångfaldsstrateg skett utifrån perspektivet nationella minoriteter för finansiering av finska bokpaket till familjer som tillhör den sverigefinska minoriteten.

5.4 Exempel på andra förebyggande insatser

Att uppmärksamma barn i situationer bland annat då en förälder eller annan närstående råkar ut för allvarlig sjukdom, livshotande händelse eller plötsligt avlider är ett viktigt område. Det finns barn som på grund av närståendes svåra sjukdom eller död kan få en orimlig ansvars- och omsorgsbörda i sin familj. Forskning påvisar också att psykisk ohälsa senare i livet kan kopplas samman med ovan nämnda

situationer under barndomen. Lägre utbildningsresultat och arbetsförmåga samt ökad risk för missbruk och självmord är några av de långtgående konsekvenser som påvisats.

Hälso- och sjukvårdslagen 5 kapitlet §7 säger att dessa barn har rätt till olika former av stöd som kan ges till föräldrar, familj och/eller direkt till barn. Att identifiera och uppmärksamma barnen och ge anpassad information om situationen är därför ett viktigt första steg i processen. Förutom vuxenpsykiatrien arbetar även bland annat onkologkliniken med att systematiskt fråga om det finns barn som berörs av en vuxens sjukdom. I regionen finns en övergripande vägledning till personal, ett åtgärdskort samt en broschyr som lämnas till den vuxne patienten eller annan anhörig.

5.4.1 Vuxenpsykiatri

Vuxenpsykiatrien har en intern barngrupp som träffas 4 - 5 gånger/år och fungerar som en länk mellan ledningsgrupperna och barnrättspiloterna. Här ingår en verksamhetsutvecklare, en kurator och två enhetschefer samt två barnrättspiloter. Under 2019 ingick även den kurator som 25% även var vuxenpsykiatriens resurs i Västerås stads stödgruppsverksamhet för barn. För att hålla sig à jour med övergripande barnrättsfrågor har regionens barnrättsstrateg medverkat vid två tillfällen.

En temadag Barn genomfördes som vände sig till samtlig personal inom vuxenpsykiatrien och Barn- och ungdomspsykiatrien, Habiliteringscentrum och Rättsspsykiatrien var inbjudna. Medverkade gjorde "Clownetterna", stödgruppsverksamheten "Stationen", regionens barnrättsstrateg, Fagerstas vuxenpsykiatriska mottagning berättade om Beardslees familjeintervention och rättsspsykiatrien bidrog med sitt arbete om barn som närstående.

Enhetschefer och barnrättspiloterna bjöds in till en föreläsning om "Prövning av barnets bästa". Därefter lyftes en rad åtgärder att genomföra i syfte att stärka och förtydliga barnens rättigheter;

- Information på mottagningarnas väntrum TV och i kallelser till patienten som har barn och känner oro eller har andra funderingar gällande barnen.
- Tydligare skyltning vid familjerummet på ingång 29 samt en förslagslåda i för barn att lämna synpunkter och förslag.
- Inköp av barnböcker som riktar sig till barn vars föräldrar har psykisk sjukdom. Böckerna ska finnas i alla enheters barnpärm inklusive regionens åtgärdskort gällande barn som närstående.
- Ta fram en broschyr som riktar sig till barn till föräldrar med psykisk sjukdom.

5.5 Samverkan

Samverkan är en central del i barnets rätt till optimal utveckling enligt artikel 6. Vi ska utgå från en helhetssyn på barnet och ha strukturer för både intern och extern

samverkan. En enskild organisation eller verksamhet kan inte bära hela ansvaret för barns utveckling inom alla livsområden.

5.5.1 Processöversyn psykisk ohälsa

I september 2019 beslutade Region Västmanlands koncernledning att en processöversyn rörande barn, ungdomar och unga vuxna – psykisk ohälsa skulle starta. Beslutet förankrades med länets kommunchefer, socialchefer och skolchefer. Processöversynen kommer att göras gemensamt av representanter från länets kommuner och från berörda verksamheter inom Region Västmanland. Syftet med processöversynen är att förbättra stöd, vård och behandling för barn, ungdomar och unga vuxna 0 - 24 år med upplevd psykisk ohälsa i hela länet. Tidplanen är att översynen startar i februari 2020, och beräknas pågå ungefär ett och ett halvt år. Under våren 2020 kommer fokus att vara på kartläggning och att identifiera prioriterade förbättringsområden.

5.5.2 Regional samordning för elevhälsan

Elevhälsan är en resurs i skolan som utgör en del av samhällets skyddsnät. Den har ett övergripande uppdrag att arbeta förebyggande och hälsofrämjande genom att fånga upp elever med hälsoproblem och behov av stöd. Elevhälsan består av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det har saknats en tydlig kommunikationsväg mellan elevhälsans medicinska del och regionens hälso- och sjukvård men även ett länsövergripande nätverk och möjlighet till gemensam kompetensutveckling. I slutet av 2018 inrättades därför en regional elevhälsosamordning som verkar för att skapa goda förutsättningar för länets skolsköterskor och skolläkare att arbeta med att uppnå en jämlik vård och hälsa för barn och ungdomar i åldrarna 6–19 år. Funktionen är placerad i Region Västmanland och finansieras av länets kommuner och regionen.

Under 2019 har kontakter med bland annat hälso- och sjukvårdens barn och ungdomsverksamheter, Mälardalens högskola och skolverket etablerats.

Framtagande av rutiner och dokument har gjorts i samverkan för att underlätta kontakten mellan elevhälsans medicinska insats och andra enheter. Som exempel på samverkan kan nämnas att barn som behandlas inom barn och ungdomspsykiatri får fortsatt hjälp i skolan med vissa kontroller. Gemensamma utbildningsdagar för skolsköterskor och skolläkare har anordnats två gånger under 2019. Länets friskolor har tillgång till samma information och utbildning som de kommunala skolorna.

6

VERKSAMHETSNÄRA BARNRÄTTSSARBETE

Nedan följer exempel på aktiviteter från regionens olika verksamheter där chefer och medarbetare har ett ansvar att arbeta barnrättsbaserat genom att prioritera, respektera och säkerställa barnets rättigheter i det dagliga arbetet enligt artikel 4. Arbetet ska utgå ifrån minst grundprinciperna 2, 3, 6 och 12 och metoder och arbetssätt ska användas för att identifiera och säkerställa alla barns lika rätt så att inget barn diskrimineras, göra provningar av barnets bästa, samverka internt och externt samt skapa möjligheter för barns delaktighet och inflytande i frågor som rör dem.

6.1 Barn- och ungdomskliniken

Inom neonatalvården finns två regionala arbetsgrupper som samverkar med neonatalavdelningar i Uppsala-Örebroregionen. Den ena arbetar med gemensamma riktlinjer för vårdhygien för att skapa samsyn, öka patientsäkerheten och underlätta för föräldrar som byter avdelning inom vår region. Den andra arbetar med Barn- och familjecentrerad vård. Den nya nationella inriktningen inom neonatalvården är gå mot noll separation mellan barn och vuxna för en sammanhållen familj. Därför har ett arbete påbörjats att redan i samband med förlossning ha målet att den födande och barnet/barnen ska vårdas tillsammans under hela vårdtiden. Arbetet med att ha kvar barn som kräver neonatal övervakning inne på förlossningen kommer att fortsätta under 2020.

Samtal inleddes med den palliativa enheten för att starta upp samarbete kring svårt sjuka barn och framtida möjlighet att erbjuda palliativ vård i hemmet även till barn. Samtalen kommer att fortsätta under 2020.

Under hösten 2019 fattade ledningsgruppen på Barn- och ungdomskliniken beslut om att gå med i nätverket Barnanpassad vård som har tagit fram kriterier och en modell för kollegial granskning. Granskningsprocessen ska påbörjas 2020 och kartlägga verksamheten utifrån kriterierna. Det kommer att genomföras medarbetarenkät, patientenkät, intervjuer med patienter och vårdnadshavare samt att påbörja ett arbete med att införa bildstöd.

Barn- och ungdomskliniken har aktivt arbetat med planeringen av Nytt akutsjukhus och genomlyst verksamheten för att skapa bästa planeringsförutsättningar inför framtidens barnsjukvård.

Arbetet med överföring av viss del av inneliggande vård till dagsjukvård har fortgått. Ett av syftena är att minska antalet permissionsbarn på avdelning 64, med kortare vårdtid som följd. En riskanalys har genomförts för omflyttning av personal för att färdigställa fler rum till patientsalar på dagvården och omflyttning planeras under 2020.

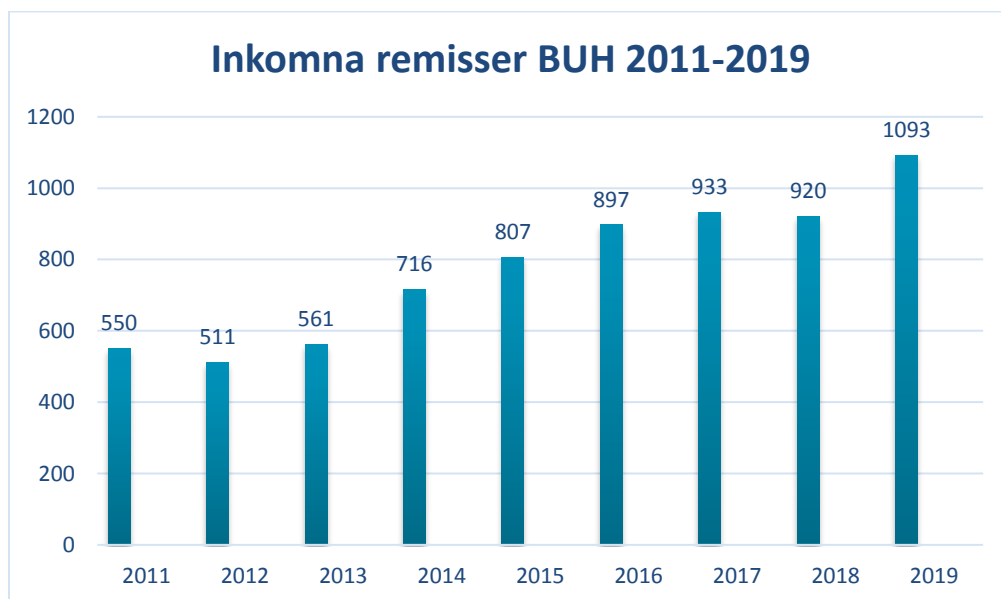
6.2 Barn och ungdomshälsan BUH

Barn- och ungdomshälsan har ett primärvårdsuppdrag för de barn som inte tillhör BVC och som lider av lindriga till måttliga symtom på psykisk ohälsa. Syftet är att målgruppen tidigt och snabbt ska få hjälp med sitt psykiska mående innan problematiken blir långvarig och behov av mer omfattande insatser krävs. Arbetssättet är av flerdimensionell kommunikation för att göra barn och unga så delaktiga som möjligt utifrån utvecklingsålder, språkliga- och kognitiva förutsättningar. Vilken typ av samtal som planeras sker utifrån barnets bästa och barnets möjlighet till inflytande under samtalet ges en betydande vikt. För att stabilisera och skapa förutsättningar för förbättrad psykisk hälsa kan förändringar av andra personer än barnet eller den unge själv behöva göras i den psykosociala närmiljön.

Barn- och ungdomshälsan finns på tre orter i länet. Under 2019 har samtalsmottagningar med fast bemanning etablerats i Köping och Fagersta, de två länsmottagningarna bemannas fortsättningsvis delvis mobilt. Antalet remisser ökade markant under året, samtidigt som delvis mobil bemanning och nyetablerandet av mottagningar har lett till något minskad tid för patientbesök. Dessa utmaningar behöver mötas under kommande år för att möta den ökande efterfrågan på verksamhetens tjänster. Hösten 2019 genomfördes en genomlysning av verksamheten som påvisade en god patientnöjdhet och identifierade förbättringsområden som ligger i verksamhetsplaneringen för 2020;

- registrering av patientbesök
- användning av digital teknik
- öka genomströmningen av patienter
- starta upp egen ingång där patienter som söker vård kan kontakta psykolog/kurator direkt utan att gå via sin vårdcentral eller elevhälsans medicinska team

För att patientsäkerheten ska säkerställas behövs ett gott samarbete med vårdcentralerna skapas. Under samtalsbehandlingen på BUH ligger fortsatt barnens medicinska tillhörighet hos den vårdcentral där barnet är listat och eventuella medicinska bedömningar sker där. En arbetsgrupp är tillsatt för att skapa strukturer så bedömningen av vårdbehov sker inom tre dagar från det att barnet söker vård på BUH samt för att bibehålla patientsäkerheten. Sedan våren 2019 pågår arbete med att införa digitala vårdmöten via videolänk samt internetbaserad behandling främst för ångestproblematik.

6.3 Barn- och ungdomspsykiatri BUP

Barn- och ungdomspsykiatrien möter och hjälper barn och unga som lider av allvarlig psykisk ohälsa. Det har varit ett fortsatt högt söktryck under 2019 vilket innebär stora

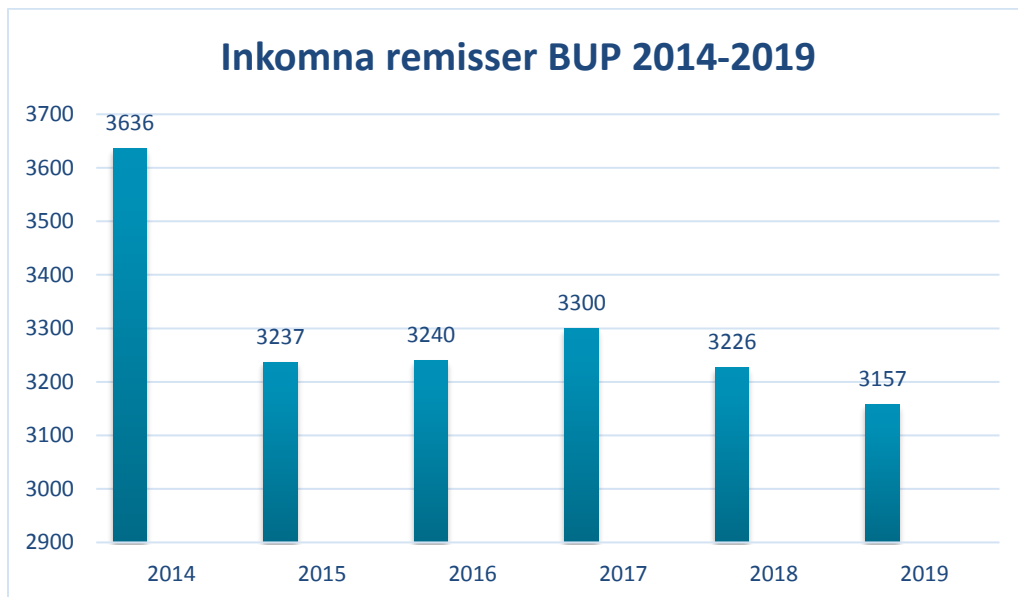
utmaningarna för den barnpsykiatriska specialistvården i hela landet. Samhället har inte avsatt resurser i proportion till behovet av vård för barn och unga vilket resulterar i vårdköer. För att minska väntetiden till utredning har BUP köpt 215 stycken externa utredningar under året som komplement till den egna verksamheten och det räcker ändå inte fullt ut. BUP har också tagit del av statliga stimulansmedel under flera år, men tillskottet täcker inte behoven, då den ökade efterfrågan på vård vida överstiger resurserna i nuläget.

BUP- appen används fortsatt för att tydliggöra utredningsprocessen för barnet. Utredningsmoment läggs in och barnet formar sin egen avatar som vandrar på en stig i den digitala världen och stannar vid olika moment där exempelvis anamnes förklaras med text eller spelas upp i ljudform.

För att stärka barnens egen påverkan över sin situation och hälsa har fler arbetsterapeuter anställts under 2019 som hjälper till att förskriva hjälpmedel som bidrar till att få en mer åldersadekvat funktionsförmåga trots neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Hjälpmedlen kan till exempel bidra till att barnet kan sova bättre "själv" med tyngdtäcke, sluta spela dator med hjälp av timstock för att förhindra eller minska konflikter med föräldrar och via bildstöd få hjälp att komma ihåg att borsta tänderna utan att föräldrarna behöver "tjata".

BUP arbetar i huvudsak med barn och ungdomar som har de största psykiatriska bekymren och försöker möta dem i de situationer där BUP mest behövs. Verksamheten har två psykologer som bemannar Barnahus på deltid. Till Barnahus, som är en länsövergripande verksamhet, kommer barn som varit utsatta för brott för förhör. Barnen kan få krisstöd på plats vilket brukar minska behovet av fortsatt kontakt inom specialistpsykiatri och hjälper barnet att så snart det är möjligt återgå till en mer normal tillvaro. Barn- och ungdomspsykiatri har också egna gruppbehandlingar där barn och föräldrar går parallellt i grupp men även medarbetare som bemannar Västerås Stads barngrupper/stödgrupper.

För att uppmärksamma att barnkonventionen blir lag 2020 och stärka barnrättsarbetet bjöds regionens barnrättsstrateg in till klinikdagen i december.

6.4 Ungdomsmottagningen UM

Ungdomsmottagningarna i länet vänder sig till ungdomar mellan 13 - 23 års ålder som kommer via bokade besök som görs antingen på telefon eller via 1177. Varje måndag och torsdag erbjuds även drop in på eftermiddagen. UM:s kuratorer erbjuder stödsamtal och har möjlighet att skriva remisser till BUP eller vuxenpsykiatri om behov finns. Samverkan sker med flera aktörer till exempel skola, psykiatri och socialtjänst.

Via statliga medel under 2016 - 2018 gjordes en nationell satsning på ungdomsmottagningar. I Västmanland har utvecklingsarbetet bedrivits i samverkan med regionen och länets kommuner. Medlen har bland annat används till kompetenshöjning av personal, att öka tillgängligheten till UM, att nå fler ungdomar genom till exempel information om att UM är en resurs vid psykisk ohälsa, för inköp av bildstöd som ökar möjligheten att kommunicera när ord inte räcker, för att starta hbtq-grupp samt för att nå både fler killar och ensamkommande ungdomar. Projektmedel har också satsats på utökade kuratorsresurser som lett till att fler unga med psykisk ohälsa fått hjälp och väntetider har kortats. 2019 beslutade staten om nya projektmedel inom ramen för satsningen på psykisk hälsa och i december presenterade UM:s verksamhetsutvecklare en plan för det fortsatta utvecklingsarbetet i Västmanland.

6.5 Folktandvården FTV

Planering har påbörjats för att på sikt införa bildstöd i kallelser till alla 3-åringar som ska komma på sitt första besök hos Folktandvården.

6.6 Habiliteringscentrum HAB

Habiliteringscentrum har utökat antalet barnrättspiloter så idag finns barnrättspiloter representerade på alla verksamhetens tre orter. Under året har fokus legat på att öka

medarbetarnas kunskap om barns rättigheter inför att barnkonventionen blir lag. Barnrättspiloterna bevakar information, planerar och genomför olika aktiviteter riktade till medarbetare som exempel har alla team fått information om barnkonventionen, barns rättigheter och rutiner vid orosanmälan. Regionens barnrättsstrateg gästade habiliteringens julworkshop och föreläste om barns rättigheter i en fullsatt aula. Under workshopen delades broschyrer och informationsmaterial ut från olika organisationer som arbetar med och för barns rättigheter.

SUF (Samverkan-Utveckling-Föräldraskap) grundar sig på barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning med syfte att ge barn rätt till goda uppväxtvillkor och föräldrar med funktionsnedsättning rätt till föräldraskapsstöd. I Västerås har ett SUF-projekt som pågått under två års tid och avslutades vid årsskiftet. Det implementeras nu genom uppbyggd samverkan och nätverket som bildats mellan olika aktörer som möter personer med utvecklingsstörning som funderar på att bli eller redan är föräldrar.

Känsligheten för stress är ofta hög hos personer med autism och kan begränsa såväl livskvalitet som känslor av mening. Därför provas en evidensbaserad metod för behandling i grupp, Neuro ACT, vars syfte är öka personens egen motivation, flexibilitet och förmåga att själv hantera sina svårigheter.

6.7 Hjälpmedelscentrum HMC

Hjälpmedelscentrum har under 2019 investerat i ett utökat utprovningsslager för barnhjälpmedel så att barn, med behov av flera sorters hjälpmedel, ska få med sig dem hem vid första utprovningsbesöket.

För att öka förutsättningar för en jämlik har en kompetensutvecklingsinsats för 26 medarbetare genomförts med stöd av regionens jämställdhetsstrateg. I utbildningen har bland annat dialog om bemötande av barn och föräldrar liksom exempel på skillnader av förskrivningar av hjälpmedel i förhållande till barnets kön ingått.

En överenskommelse gällande skolhjälpmedel har gjorts mellan regionen, länets kommuner samt fristående huvudmän för förskola och skola. Till grund ligger bland annat skollagen, barnkonventionen och konventionen för personer med funktionsnedsättning som alla lyfter barns rätt till jämlikhet, icke-diskriminering, delaktighet och rätten att få utvecklas. Överenskommelsens syfte är;

- att tillgodose elevers rätt att utifrån sina egna förutsättningar utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål
- att skapa förutsättning för att barn/elever med funktionsnedsättning ska få tillgång till hjälpmedel i skolan oavsett vilken huvudman som har kostnadsansvar
- att tydliggöra behovet av hjälpmedel med den enskilda eleven i centrum, det vill säga elevens behov ska vara vägledande för diskussioner om hur ansvaret ska fördelas

Målet är att minska de gränsdragningsproblem som finns och tydliggöra ansvaret för hjälpmedel i skola samt underlätta samverkan mellan huvudmännen.

6.8 Kollektivtrafikförvaltningen KTF

Kollektivtrafikförvaltningen ansvarar för att planera, driva och utveckla kollektivtrafiken i Västmanland och ska identifiera och möta invånarnas behov där barn och ungdomar utgör en del av resenärerna.

Som tidigare år har barn haft fria resor i samband med olika aktiviteter. Till exempel vid lucia och när alla elever i årskurs åtta skulle kunna göra studiebesök på olika gymnasieskolor. Barn har också kunnat åka gratis med Elbafärjan för att bada.

För att kunna erbjuda sina resenärer framtida betalningslösningar har en undersökning av VL gjorts hur det är att vara barn i kollektivtrafiken. Undersökningen genomfördes bland barn och föräldrar till barn i en mellanstadieskola.

6.9 Kulturen

Kulturverksamhet för och med barn och unga är prioriterat varför kulturlivet ska utvecklas med särskilt fokus på barns och ungas rätt till kultur. Genom kulturens kraft ges barn och unga i Västmanland en möjlighet att växa genom att få tillgång till ett brett kulturutbud där de både får ta del av kultur och själva vara aktivt skapande. Konst och kultur ger förutsättningar för delaktighet, utveckling och sammanhang. Kulturutveckling leder det regionala barn- och unguikturnätverket där kommunerna, kulturinstitutionerna och andra regionala aktörer samverkar i den strategiska utvecklingen av barn- och unguikultur i länet. Det finns en mängd olika aktiviteter som genomförts och nedan kommer några exempel.

- *Ung kultur möts* skapade mötesplatser i form av festivaler där barn och unga mellan 13 - 20 år själva arrangerade festivalerna för att på olika sätt uttrycka sig kreativt och konstnärligt. Sju kommuner arrangerade lokala festivaler, en regional festival genomfördes på KRLSG 2 och 30 ungdomar från Västmanland deltog i riksfestivalen i Karlstad.
- *Projektet Läget Z- Nya perspektiv på film och rörlig bild* genomfördes hösten 2018 och våren 2019 genom samarbete med Mälardalens Högskola, Kopparlungsgymnasiet, professionella konstnärer och filmskapare. Genom projektet har eleverna i åk 2 på Kopparlungsgymnasiet (samhälle, media och estet, totalt ca 40 elever) fått utforska nya sätt att uttrycka sig inom film, konst och interaktiv teknik under handledning av forskare, konstnärer och filmskapare. Även tre lärare har deltagit i arbetet som fortbildning.
- *Ett kulturliv för alla - konst* syftar till geografisk spridning i regionen för området bild och form där barnperspektivet är synligt ur flera perspektiv. Framförallt har det erbjudits workshops riktat till barn och unga i samband med konstutställningar och konstresidens i flera av kommunerna. Det finns även ett interregionalt samarbete kring konstpedagogik riktat till målgruppen, där samverkan kring en seminariedag för att stärka kompetensen och utbyta erfarenheter inom området sker.

- *Allemansland* - En satsning inom det läsfrämjande projektet Mylingar och skogens faror genom ett nära samarbete mellan Region Västmanlands Kulturutveckling, Västmanlands läns museum, Västmanlands läns hemslojdsförbund samt folkbiblioteken i länets tio kommuner. Under 2019 har Lennart Hellsings fantasifulla sagoskatter visats på Skinnskattebergs bibliotek och på Västmanlands läns museum. Aktiviteter som stimulerar berättande, läsning, slöjd, fantasi och språkutveckling har genomförts i samband med utställningen. Genom rim och ramsor från Hellsings böcker bidrog projektet till språkglädje och att bygga nytt ordförråd. Under invigningen av utställningen Allemansland och den kombinerade familjedagen deltog totalt 879 personer, varav 440 barn och 439 vuxna. Projektet har bidragit till en starkare samverkan i regionen.
- Nätverksmöte barn- och ungdomsbiblioteksverksamhet Västmanland är ett nätverk för att stärka bibliotekarier som arbetar med och för barn och unga på folkbiblioteken i hela Västmanland och har träffats tre gånger under 2019.
- Under lovveckorna genomfördes 22 programpunkter på 10 orter i länet. Totalt deltog 549 personer, varav 403 var barn och 146 var vuxna.
- 37 509 barn besökte läns museet 2019

6.10 Barns rätt att komma till tals och framföra sina åsikter (artikel 12)

Att barn får vara delaktiga och bli respekterade för sina åsikter är viktigt både när det rör enskilda barn i en specifik situation men även för barn och unga som grupp utifrån den demokratiska processen. Det kräver rutiner och metoder för dialoger med barn på olika nivå utifrån ålder och mognad och se deras åsikter som en viktig del i den egna verksamhetsutvecklingen.

6.10.1 Fastighet

År 2015 gjordes en Barnmiljörund i samband med planeringen inför ombyggnationen av stora entrén på Västerås sjukhus. Två grupper skolbarn, en från mellanstadiet och en från gymnasiet, bjöds in att titta på de dåvarande lokalerna och lämna synpunkter och idéer på vad som ur ett barns perspektiv behövde åtgärdas. Under 2019 har en barnyta tillkommit i samband med ombyggnationen av den nya entrén.

6.10.2 Patientnämndens kansli

För att beakta barnets perspektiv finns en rutin att via vårdnadshavare erbjuda barnet en kontakt med patientnämndens kansli via telefon eller ett personligt möte i barnärenden. Syftet är att låta barnet få berätta sin upplevelse och vara delaktig i sitt eget ärende. 38 stycken barnärenden registrerades hos Patientnämnden men endast ett fåtal barn antog erbjudandet. I de fall där barnen har gett sin berättelse belyser barnet och vårdnadshavare olika saker i händelseförloppet. Under 2019 upprättades en orosanmälan till Socialtjänsten. Arbetet med en bra och tydlig struktur för att utveckla ett barnrättsbaserat arbete pågår.